

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Факультет української філології, культури і мистецтва

Кафедра української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

О. Б. Жильцов

« 03 » 2025 р.

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА

(ДІАЛЕКТОЛОГІЧНА)

для студентів

спеціальності 035 Філологія (Українська мова і література)

освітнього рівня: першого (бакалаврського)

спеціалізації 035.01 Українська мова та література

освітньої програми 035.01.01 «Українська мова та література»

Київ – 2025

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45303985
Програма № 0497/25
Начальник відділу координації якості освіти
« 03 » 2025 р.

Розробник:

Русаченко Наталя Павлівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови

Викладач:

Русаченко Наталія Павлівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови

Програму практики розглянуто і затверджено на засіданні кафедри української мови

Протокол № 2 від 27.01.2026 року

Завідувач кафедри

Михайло ВІНТОНІВ

Програму практики погоджено з гарантом освітньої програми
035.01.01 «Українська мова та література» першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

27.01.2025 р.

Гарант освітньої програми

Тетяна ВИДАЙЧУК

Робочу програму перевірено

27.01.2025 р.

Заступник декана

Світлана БОНДАР

Пролонговано:

на 20___/20___ н.р. _____ (_____) «___»___20___р.,
протокол № ___

1. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Характеристика за формами навчання	
	денна	заочна
Вид практики	Навчальна (діалектологічна)	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	3/90	
Курс	2	
Семестр	4	
Кількість тижнів	2	
Кількість змістових модулів з розподілом	1	1
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин	90	90
Форма семестрового контролю	залік	

II. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ (ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ)

Мета практики – закріпити теоретичні знання із української діалектології, отримати практичні навички роботи з діалектними матеріалами, ознайомитися з сучасними напрямками діалектологічних досліджень.

Завдання: сприяти формуванню

загальних компетентностей:

ЗК4: здатність бути критичним і самокритичним;

ЗК 5: здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 6: здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 7: уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

ЗК 8: здатність працювати в команді та автономно;

ЗК 10: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 11: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

фахових компетентностей:

ФК 2: здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні;

ФК 3: здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови;

ФК 4: здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію;

ФК 6: здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову, що вивчається в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) для розв'язування комунікативних завдань у різних сферах життя;

ФК 8: здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань;

ФК 10: здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів;

ФК 12: здатність до організації ділової комунікації;

комунікативних компетентностей:

ФК 13: володіння лексичними, граматичними, орфографічними, мовними знаннями і навичками; знання семантики, словотворчої синтаксичної структури, функції в реченні й тексті, лексичної полісемії, антонімії, особливостей фразеології для структурної організації тексту та вираження комунікативної інтенції;

ФК 14: знання про звуки мови і закономірності їх поєднання; про фонетичні процеси (голос, інтонацію, чергування звуків) знання фонетичної транскрипції та фонематичні навички мовлення (рецептивні і репродуктивні) уміння сприймати на слух різножанрові та різноманітні автентичні тексти;

ФК 15: уміння вести діалог, побудований на реальній або симульованій ситуації, та вільно вести розмову з носіями мови; здатність викладати свою думку відповідно до певних типів тексту з дотриманням параметрів комунікативно-стилістичної доцільності та мовної правильності.

ІІІ. РЕЗУЛЬТАТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Після проходження практики студенти повинні мати такі ***програмні результати:***

ПРН 1: вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державної та іноземною мовами усно й письмово; використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації;

ПРН 2: ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;

ПРН 3: організовувати процес свого навчання й самоосвіти;

ПРН 5: співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо;

ПРН 8: знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності;

ПРН 9: характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію;

ПРН 12: аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;

ПРН 13: аналізувати, інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку і місце в літературному процесі;

ПРН 14: використовувати мову, що вивчається, в усній та письмовій формі в різних жанрово-стрільових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя;

ПРН 15: Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів;

ПРН 17: збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання;

ПРН 18: Мати навички управління комплексними діями або проєктами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності в галузі обраної філологічної спеціалізації та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах;

ПРН 19: Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

IV. БАЗИ ПРАКТИКИ

Населені пункти України з виразним діалектним мовленням, а саме: місця проживання студентів або населені пункти, які вони оберуть для самостійного дослідження за власним бажанням.

Відділ діалектології Інституту української мови НАН України.

V. ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

1. Загальне ознайомлення з обстежуваною говіркою. Під час підготовки до практики її учасники повинні ознайомитися з історією регіону, у якому розташований визначений для обстеження населений пункт, вказати, до якого говору він належить. Студенти, прибувши на місце, повинні детально ознайомитися з фонетичною та граматичною системою говірки. Для цього їм потрібно уважно прислухатися до мовлення місцевих людей, виявляти характерні особливості говірки, визначати регулярність цих рис, якою мірою

вони притаманні мовцям різних вікових груп. Значну допомогу у швидшому ознайомленні із загальною мовною ситуацією на селі можна одержати від учителів-словесників місцевої школи.

В умовах карантину загальне ознайомлення з обстежуваною говіркою може здійснюватися на основі опрацювання теоретичних положень, висвітлених у посібниках та підручниках з української діалектології.

2. Добір інформаторів. Дуже важливим є добір інформаторів. Ними повинні бути типові носії говірки обраного для обстеження населеного пункту, які довго не перебували поза своїм говірковим оточенням, не працювали тривалий час в інших селах або містах, люди з добрим слухом, без мовних вад, розвиненим мовним чуттям, які були б у змозі розповісти, чим говірка їхнього села відрізняється від говірок сусідніх сіл, що її споріднює і з якими саме селами, що в цій говірці вже зникає, і які саме явища з'явилися порівняно недавно. Оповідач повинен також бути знавцем матеріальної і духовної культури своєї місцевості. Не лише сам інформатор, а також його батьки повинні бути уродженцями цього села. Студенти повинні збирати діалектні матеріали за спеціально розробленим питальником. Для забезпечення повноти, правильності відповідей на всі питання доцільно обрати декількох оповідачів. Зібрані матеріали повинні відображати динаміку мовних змін у системі говірки, тому необхідно добирати інформаторів із різних вікових груп.

В умовах карантину можливий пошук відеофрагментів говіркового мовлення в мережі Інтернет з обов'язковою вказівкою ПІБ героя, віку та населеного пункту, у якому він проживає.

3. Опитування. Перед заповненням питальника студентів-практикантів треба у доступній формі детально розповісти своїм інформаторам про значення для науки діалектологічних досліджень, пояснити, що народна мова зазнає змін, спричинених багатьма факторами. Збирання лексики народних говорів пов'язане зі значними труднощами, що зумовлено передусім надто широким колом понять народної матеріальної та духовної культури, у чому записувач повинен сам добре орієнтуватися, щоб грамотно поставити інформаторові питання й одержати на нього правильну відповідь. Для забезпечення більшої достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів, один з яких веде бесіду, а інший записує матеріал. Перевагу також треба надавати опитуванню в присутності кількох (трьох – п'яти) інформаторів. Це давало б змогу усувати складності, непорозуміння, сумніви тощо й одержувати повнішу і достовірнішу інформацію. Дуже важливо, щоб студенти були уважними до синонімічного багатства діалектної мови. Особливо це необхідно в таких випадках: а) коли в сусідніх селах уживають інші назви; б) коли оповідачі повідомляють лише літературну назву; в) коли записи проводять у зонах перехідних говірок. У випадку, коли оповідачі не можуть дати відповіді або вона видається не зовсім переконливою, треба за допомогою додаткових питань з'ясувати справжню ситуацію в обстежуваній говірці (відповіді нема, бо нема поняття; немає родової (загальної)

назви, а вживають лише видові найменування; поняття нема, але назва відома з сусідніх говірок чи літературної мови тощо). Усі сумнівні відповіді та моменти, коли від основних оповідачів не вдалося одержати переконливих відповідей або коли ці оповідачі щось пояснювали невпевнено, треба уточнити у кількох інших місцевих жителів чи вчителів-словесників.

В умовах карантину студенти повинні знати про особливості проведення опитування під час проведення польових досліджень.

Можливе опрацювання говіркової лексики за діалектними словниками.

4. Записування діалектних матеріалів Перед початком записування збирачі діалектного матеріалу, ознайомлюючись з особливостями говірки, повинні визначити, чи немає мовних відмінностей в окремих частинах населеного пункту, чи є відмінності, зумовлені віком та іншими чинниками. Водночас студенти повинні записати і такі матеріали, що стосуються населення цього пункту, національного складу, з'ясувати, як відбувалося його заселення (чи дозаселення), історичні відомості про нього (з різних переказів, документів), зафіксувати колишні назви села, зміни цих назв, колишній і сучасний адміністративний поділ. Обов'язково треба зазначити віддаленість населеного пункту від найближчого міста. Усе записане треба паспортизувати. Записувач діалектного матеріалу весь час повинен дбати, щоб зібрати найтипівіше для місцевої говірки. Отже, він не повинен вдаватись до підказування (безпосереднього чи навідного) певних форм чи слів. Відповідальність студента-філолога під час збирання говіркового матеріалу надзвичайно велика. Хоча діалектні матеріали можуть бути перевірені чи проконтрольовані сторонньою особою в тому самому населеному пункті, де відбувається запис, проте в разі повторного запису, навіть від тієї самої особи, можливі відхилення. Отже, записувач повинен бути дуже обережним і точним. Відповіді інформаторів студент повинен послідовно записувати фонетичною транскрипцією з обов'язковим збереженням нумерації питань у питальнику. Не можна залишати питань без відповідей. Коли в обстежуваній говірці немає назви (відповіді), оскільки немає реалії чи поняття, про яке йдеться у певному питанні, про це так і треба зазначити. Варто під час відповідей, особливо коли йдеться про якісь специфічні чи рідковживані назви, реліктові слова, подавати записаний транскрипцією контекст (речення), який би відображав вживання цих слів. При назвах-відповідях, які самі по собі однозначно не відтворюють граматичний рід (типу *путь*, *жолудь*) чи якусь іншу граматичну ознаку, треба наводити відомості й про відповідну його граматичну характеристику. Необхідно намагатися фіксувати детальні відомості про стилістично марковані слова-відповіді (згрубіле, зневажливе, лайливе, пестливе, сороміцьке тощо). Усі відповіді на питання, додаткову інформацію, зауваження оповідачів студенти повинні фіксувати чітко, виразно і розбірливо. Крім цього, необхідно подати аудіо або відеозапис зібраних матеріалів, а також відтворити їх у звіті фонетичною

транскрипцією. Звукозапис має ряд переваг, бо графічно відтворити всі особливості діалектного мовлення неможливо.

В умовах карантину можливе лише відтворення діалектних текстів фонетичною транскрипцією та аудіо або відеозапис зібраних матеріалів.

5. Аналіз діалектних текстів. Важливим джерелом дослідження народних говорів є діалектні тексти, бо саме вони допомагають фахівцям краще дослідити фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні особливості того чи іншого говіркового масиву. Упродовж діалектологічних практик студенти-україністи записують надзвичайно цікаві діалектні матеріали на аудіо та відеоносії, за допомогою яких можна відтворити не лише мовні риси говірок, а й особливості духовної та матеріальної культури діалектоносіїв.

VI. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів денної та заочної форм

	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
			Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
1.	Запис/пошук говіркового мовлення	15	1	15				
2.	Оформлення питальників	25	1	25				
3.	Наявність аудіозапису	10	1	10				
4.	Аналіз тексту/фрагменту говіркового мовлення	30			1	30		
5.	Захист звіту	15					1	15
6.	Участь у настановній та звітній конференціях	5					1	5
	Разом	100		50		30		20
Максимальна кількість балів: 100 б.								
Розрахунок коефіцієнта: $100:100=1$								

6.2. Звітна документація студента-практиканта

1. **Щоденник практики**, який відображає роботу студента і заповнюється щоденно протягом всього часу практики; містить первинні завдання діяльності студента, характеристику основних видів роботи, виконаної студентом протягом дня та їх результат, зауваження, пропозиції, нотатки як студента, так і керівників практики.
2. **Звіт студента-практиканта**, який містить коротку історію місцевості (за умови проходження практики в регіоні з виразним діалектним мовленням), де

проходила практика; записаний і затранскрибований діалектний текст із обов'язковою вказівкою інформатора; повний лінгвістичний аналіз діалектного тексту; питальник за пропонованими або самостійно вибраними темами.

3. **Презентація звіту**, яка має бути представлена на звітній конференції.

6.3. Критерії оцінювання

Підсумки практики підбиваються на заключній конференції (після представлення звітної документації, публічного (відкритого) захисту підсумків практики перед представниками кафедри.

Критеріями оцінювання є:

- успішність виконання студентом індивідуальних завдань практики;
- успішність виконання студентом доручень керівників практики;
- власна активність, ініціативність студента у процесі виконання завдань практики;
- систематичність та якість ведення щоденника практики;
- повнота, логічність і стилістична досконалість звіту про проходження виробничої практики;
- якість, коректність, теоретична грамотність і практична цінність наданих матеріалів;
- змістовність, логічність, цілісність і лаконізм доповіді та відповідей на запитання на заключній конференції.

Оцінка процесу проходження практики студентом виставляє керівник практики від кафедри на основі відгуку від керівника бази практики, поданої студентом звітної документації, виступу студента на звітній конференції.

6.4 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно -високий рівень знань (виконання), з можливими незначними недоліками (помилками);
B	89-82 балів	Дуже добре -достатньо високий рівень знань (виконання), без суттєвих (грубих) помилок;
C	81-75 балів	Добре -у цілому гарний рівень знань (змістовна робота), з незначною кількістю помилок;
D	74-69 балів	Задовільно -посередній рівень знань (виконання), зі значними недоліками (помилками);
E	68-60 балів	Достатньо -мінімальний можливий допустимий рівень знань (виконання);
F	59-1 балів	Незадовільно.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література

1. Аркушин Г. Західнополіська діалектологія : [навч. посібник з регіон. діалектології для студ. спец. «Укр. мова та літ.».]. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 256 с.
2. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ: Наук. думка, 1990. 165 с.
3. Мойсієнко В. Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя [Текст] : підручни. Київ : Академія, 2016. 282 с.
4. Монахова Т. В. Українська діалектологія: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.]. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 128 с.
5. Сердега Р. Л., Сагановський А.А. Українська діалектологія: навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.
6. Суховій О. О. Українська діалектологія [Текст] : навч. посіб. для практ. занять. Київ : Фенікс, 2014. 215 с.

Додаткова література

1. Аркушин Г. Л. Іменний словотвір західнополіського говору. Луцьк: Вежа, 2004. 764 с.
2. Бевзенко С. Форми вияву майбутньої дії в українських діалектах. *Український діалектологічний збірник* : Кн. 3. Пам'яті Тетяни Назарової / [редкол.: П. Гриценко (відп. ред.) та ін. Київ. Довіра, 1997. С. 213–217.
3. Бібліографічні матеріали до курсових, бакалаврських і магістерських робіт із української діалектології: навч.-метод. матеріали для студентів українського відділення філол. факультету / укл. Р. Л. Сердега, А. А. Сагаровський. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 92 с.
4. Бичко З. Діалектна лексика наддністрянського говору. Тернопіль: Лідер, 2000. –280 с.
5. Бідношия Ю. Явища діалектного синтаксису, зумовлені його усною природою. *У силовому полі мови. Інні Петрівні Ченізі* / [упоряд. Г. Воронич] / Ін-т української мови НАН України. Київ: КММ, 2011. С. 40–44.
6. Вербич Н. Інтонація діалектного мовлення: проблеми та перспективи дослідження. *Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст* : [тези доповідей міжнародної конференції / ред. П. Ю. Гриценко]. Київ: КММ, 2014. С. 60–65.
7. Войтів Г. Назви одягу духівництва в Картотеці «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.». *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 14 : Слово і доля : Збірник на пошану Уляни Єдлінської. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2005. С. 123–134.
8. Глібчук Н. М. Практичні завдання з української діалектології. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 46 с.
9. Гойсак В. Мовна картина світу, відображена в народних колядках з Лемківщини. *Горлиці : Об'єднання лемків*, 2010. 288 с.
10. Гриценко П. Ареальне варіювання лексики. Київ: Наук. думка, 1990. 269 с.
11. Гриценко П. Текст як простір вияву діалектних явищ. *Збірник лінгвістичних праць: до 60-річчя проф. О. А. Колесникова*. Ізмаїл : [б.в.], 2000. С. 9–15.
12. Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст. *Тези доповідей міжнародної конференції*. Ін-т укр. мови НАН України / За ред. П.Ю. Гриценка. Ін-т укр. мови НАН України. Київ: КММ, 2014. 524с.

13. Лексикон Львівський: поважно і на жарт [Текст] / Наталя Хобзей [та ін.]; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Вид. 4-те, змін. і допов. Львів : Вид-во Старого Лева, 2019. 892 с.
14. Марєєв Д.А. Контрольні роботи з української діалектології [Текст] : навч.-метод. посіб. Суми : Цьома С. П., 2021. 40 с.
15. Матвіяс І. Діалектна основа синтаксису в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2007. № 1. С. 38–46.
16. Матвіяс І. Особливості словосполучень у західноукраїнському варіанті літературної мови. *Українська мова*. 2006. № 4. С. 45–57.
17. Матвіяс І. Г. Проблема визначення українських наріч. *Мовознавство*. 2001. № 2. С. 13–18.
18. Негрич, М. Й. Скарби гуцульського говору: Березови [Текст] : [словник : понад 12 тис. діалектизмів] / Микола Негрич. - Вид. 2-ге, випр. і допов. Львів : Тріада плюс, 2017. 260 с.
19. Панцьо С. Є Українська діалектологія. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2013. 130 с.
20. Східнословобожанські українські говірки: наук.-навч. посібник / за ред. проф. П. Ю. Гриценка. Луганськ, 2001. Ч. I. 107 с.
21. Хобзей Н. Гуцульська міфологія : етнолінгвістичний словник. Львів : Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2002. 216 с.
22. Хобзей Н. Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія [Текст] : [збірник] / Наталя Хобзей ; [упоряд. О. Сімович; передм.: О. Сімович, Т. Ястремська; редкол.: Н. Багнюк, О. Сімович, Т. Ястремська] ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2019. 831 с.
23. Хобзей Н. Система дієслова в гуцульських говірках. *Ювілейний збірник на честь 80-річчя від дня народження професора Петра Лизанця*. Ужгород: Патент, 2010. С. 586– 600.
24. Шеремета Н. П. Українська діалектологія. Практичні заняття: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. Кам'янець-Подільський, 2005. 124 с.

Атласи, збірники текстів, хрестоматії

1. Атлас української мови: У 3-х т.: Т. 1. Полісся, Наддніпрянщина і суміжні землі / Ред. колегія: Закревська Я.В., Залеський А.М., Марчук Н.Й. (секретар), Матвіяс І.Г. (голова), Назарова Т.В., Прилипко Н.П. / Ред. тому І.Г. Матвіяс. – К.: Наук. думка, 1984. – 520 с.; Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі / Бандрівський Д.Г., Григорчук Л.М., Жилко Ф.Т.,

- Закревська Я.В., Залеський А.М., Назарова Т.В., Онишкевич М.М., Приступа П.І. / Відп. ред. Я.В. Закревська. Київ: Наук. думка, 1988. 520 с.; Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі / Варченко І.О., Довгопол С.Ф., Закревська Я.В., Залеський А.М., Малахівська О.А., Марчук Н.Й., Матвіяс І.Г., Назарова Т.В., Прилипко Н.П. / Відп. ред. А.М. Залеський, І.Г. Матвіяс. Київ: Наук. думка, 2001. 272 с.
2. Буковинські говірки : хрестоматія діалектних текстів / [уклад. : Н. Руснак, Н. Гуйванюк, В. Бузинська]. Чернівці : Рута, 2006. 383 с.
 3. Бідношия Ю. І., Дика Л.В. Говірки Бориспільщини : сучасні діалектні тексти та пам'ятки мови. Київ: Інститут української мови НАНУ, 2008. 480 с.
 4. Волинські говірки Хмельниччини. Збірник діалектних текстів [Текст] : навч.-метод. посіб. / [упоряд.: Н. Д. Коваленко, Б. О. Коваленко] ; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Рута, 2019. 341 с.
 5. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини [Текст] : фонетика, фонологія. Чернівці : Видавнича спілка «Час», 1995. 410 с.
 6. Говірка села Машеве Чорнобильського району / [уклад. : Ю. І. Бідношия, Л. В. Дика]. Київ: Довіра, 2003. 455 с.
 7. Говірки Західної Полтавщини : збірник діалектних текстів / [упоряд. Г. Мартинова]. Черкаси: [б.в.], 2012. 324 с. + CD «Говірки Західної Полтавщини».
 8. Говірки південно-західного наріччя української мови : збірник текстів / [упоряд. Н. М. Глібчук]. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 155 с.
 9. Говірки Південної Київщини: збірник діалектних текстів / [упоряд. Г. Мартинова, З. Денисенко, Т. Щербина]. Черкаси : [б.в.], 2008. 369 с.
 10. Говірки Черкащини : збірник діалектних текстів / [упоряд. : Г. І. Мартинова, Т. В. Щербина, А. А. Таран]. Черкаси : [б.в.], 2013. 881 с. + CD «Говірки Черкащини».
 11. Говірки Чорнобильської зони : тексти / [упоряд. П. Ю. Гриценко та ін.]. Київ: Довіра, 1996. – 358 с.
 12. Діалектологічно-фольклорні матеріали говірки с. Южинець Кіцманського району Чернівецької області [Текст] / [уклад.: О. В. Піцик та ін.] ; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : ЧНУ : Рута, 2019. 335 с.
 13. Миголинець О. Українські закарпатські говірки : збірник текстів. Ужгород : ВЕТА-Закарпаття, 2002. 64 с.
 14. Скарби українських говорів: тексти про борщ [Текст] : [збірник] / [відп. ред., передм.: Н. Хібеба, В. Лєснова ; авт. ідей: Н. Хобзей] ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів : Ін- українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2019. 319 с.
 15. Українські східнослобожанські говірки : сучасні діалектні тексти / [ред. : К. Д. Глуховцева ; упоряд. : К. Д. Глуховцева, В. В. Лєснова, О. І. Ніколаєнко]. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2011. 424 с.

Словники

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: у 2-х т. Луцьк: Вежа, 2000.
2. Брилинський Д. Словник подільських говірок. Хмельницький: Хмельн. зед.-вид. відділ, 1991. 120 с.
3. Гримашевич Г. Словник назв одягу та взуття середньополіських суміжних говірок. Житомир, 2002. 184 с.
4. Магрицька І. Словник весільної лексики українських східнословобожанських говірок (Луганська область). Луганськ, 2003. 171 с.
5. Негрич М.Й. Скарби гуцульського говору: Березови [Текст] : [словник : понад 12 тис. діалектизмів]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Львів : Тріада плюс, 2017. 260 с.
6. Пиртей П. С. Короткий словник лемківських говірок. Івано-Франківськ, 2004. 2004. 362 с.
7. Словник буковинських говірок. Чернівці, 2005. 68 с.
8. Словник діалектизмів, запозичень та застарілих слів в українській мові / [уклад.: Вадим Карпенко та ін.]. Київ: Вадим Карпенко, 2012. 283 с.
9. Словник українських говірок Бузько-Інгульського Межиріччя: близько 20 000 діалектизмів / [уклад.: Л. С. Спанатій та ін. ; наук. ред. П. Ю. Гриценко ; за заг. ред. Л. С. Спанатій] ; НАН України, Ін-т укр. мови, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2018. 875 с.
10. Чабаненко В. А. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 2001. 200 с.
11. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 288с.

Інтернет-ресурси

https://uk.wikipedia.org/wiki/Діалекти_української_мови
ukrainiskamova.com/publ/leksika/teritorialni_dialektizmi/5-1-0-66
<https://www.youtube.com/channel/UCvJiQQLNEe7Q6yrM8gQ14og>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um151>.
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um160>.
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um157.htm>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um155.htm>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um159.htm>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um160.htm>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um161.htm>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um151k.htm>

**Зразок оформлення матеріалів діалектологічної практики
(титульна сторінка)**

ЗРАЗОК

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Факультет української філології, культури і мистецтва

Кафедра української мови

ЗВІТ

ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

студентки II курсу, групи _____,
освітньої програми «Українська мова та література»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ПІБ

Науковий керівник – ...

Київ – 20..

**Зразок оформлення матеріалів діалектологічної практики
(в населеному пункті з виразним діалектним мовленням)**

ЗРАЗОК

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Факультет української філології, культури і мистецтва

Кафедра української мови

ЗВІТ

ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У СМТ НОВОМИКОЛАЇВКА,

СЕЛАХ БАРВІНІВКА, РІЗДВЯНКА, СОФІЇВКА

НОВОМИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ

ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

студентки II курсу, групи _____,
освітньої програми «Українська мова та література»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ПІБ

Науковий керівник – ...

Київ – 20..

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЧАСТИНА 1. Репрезентативні діалектні тексти.....	9
1.1. Храмове свято в селі.....	9
1.2. Бджільництво.....	12
1.3. Ворожіння на Андрія.....	16
ЧАСТИНА 2. Питальники.....	20
2.1. Їжа, напої.....	20
2.2. Одяг, взуття, прикраси.....	25
2.3. Сім'я, спорідненість, свояцтво.....	30
ЧАСТИНА 3. Характеристика діалектних відмінностей	
степових говірок південно-східного наріччя	38
ВИСНОВКИ.....	40
ДОДАТОК (аудіозапис)	42

ЧАСТИНА 1. Репрезентативні діалектні тексти

Господарство

[о·с' ми/ ка^е/ ўдвѣух бѣули з бббѣушкѣо·ј·у/ мбмг ж бѣулб/ ка^е/ у В'ин:иц'і/ л'ѣдѣочка ў ки·ев'і/ тѣо ј·а так/ сѣубѣута нѣд'нл'·а/ вихѣодний/ нгтреужб·ј·у у нуш'і і гйї/ ше ї краўчѣѣѣок нѣ бѣулеу/ пѣотеум краўчѣѣчки вийшли/ ј·ак це краўчѣѣк бѣѣў прези^едйнтѣм/ а тѣо трийба бѣулеу нг рѣукбх неосіити// от/ тѣо мii геореуд так/ і кеореувеу держбли і свiин'і держбли теут/ да:/ і бичеук такiй/ ка^е/ чѣут' нѣ п'іўтеуни і обхеудили/ але ж трийба бѣулеу п'ізнеѣ л'·агбти і рбнеѣ вставбти/ да:/ і геореуд нѣ тѣо шео теут/ ше у пеу·л'і брбли деоббвеочнеѣ/ неў да/ пѣотеомѣў шео ха·з'·бiствѣо трийба бѣулеу чiимс' кеорміити/ а свiин'і багбтео пѣотребѣѣ·ј·ут' картеупл'і// о·ј...о·ј...о·ј...// а це шеос' мѣнй теуже п'ідкеушеу·ј·е// ше ј·ак сѣу·н'·ачнг пѣогеуда/ ј·а ше тѣошки/ кбже/ жив'ішиї/ а ј·ак оце мг·ј·е ўже бѣѣти деушч/ давл'·ен'і·ј·е нг геулеовеу // і це нѣ тѣо шео це нг мѣн'н такї/ а стбрческiй в'ік/ пбда·ј·ут' л'·уди/ ј·ак при^емеореуче·н'і хѣуд'·ат' // [...] (З.: *Ось і помідори*) пј·ат'/ та пѣо два рбзи/ це знбчит' теут / (З.: *Десять*)/ пѣочекбї/ дй·с'·ат'/ двбдц'·ат'/ трийдц'·ат'/ сѣуреок/ п'ід'і·с'·ат// а тѣо ї б'іл'ше/ да:// та дбў јїм с^шв'ет/ от/ а це пѣозбирбў лiис'т'·а/ гет' от теут пѣозгр'і·ббў/ а тепйр/ кбже ктео/ хаї/ (З.: *Ростуть*)// о:ој/ от мѣо·ј·е/ ј·ак казбў/ хаї деостигб·ј·ут// оц'·у картеупл'·у/ це чѣурнг картеупл'·а/ (З.: *Фиолетова*) неў/ чи ф'іо·л'·йтеова/ тѣо в'нтер пѣолеожіиў јїјї// а веѣнб ўже отакеу// ѣн тгм/ а це ўчеура рѣобіиў загеореужеу/ геореодииў квасу·л'·у/ бѣо шео ж тiички/ зе'мл'·а рiихла/ в'нтер деун'/ пѣовблит'/ от/ тѣо д'йдеушка нѣ сидит'/ (З.: *Не відпочиває*) / (сміється) / рѣобеута і рѣобеута і рѣобеута/ от/ о·ј бѣуже м'її/ бѣуже/ а ўже стбр'іст'/ деуц'ін'кео/ тѣо вже стбр'іс'т'/ це ї так/ шео ј·а нѣ знб·ј·у/ слбва бѣугеу/ ж^з весни ўсѣ перекеопбў аж део забеура// теут орбт' нѣ меунг/ пѣотеомѣѣ шео теут ідй отл'нў// да:/ неў і теут рбн'ше садіити// усе ј·а/ знбчит' ктео/ перекеопбў/ неў вилкбміи/ вилкбміи лйхше/ земл'·а рiихлиц'·а лѣѣче/ да:// і огеореуд перекеопбў у креуглеовеу/ неў/ тѣо трийба сiили]

*Записано 16 липня 2010 р. О.Я. Гранко
від Вербицького Григорія Івановича, 1923 р. н., освіта 7 класів, пенсіонера,
корінного мешканця м. Андрушівка Житомирської області*

ЗРАЗОК

ЧАСТИНА 2. Питальники

Інформатори:

*Вербицька Євгенія Петрівна, 1924 р. н., освіта середня спеціальна, пенсіонерка,
Гончарук Галина Миколаївна, 1940 р. н., освіта 10 класів, пенсіонерка,
корінні мешканки м. Андрушівка Житомирської області.*

! За умови опрацювання діалектної лексики за словниками має бути чітка паспортизація матеріалу із зазначенням опрацьованих джерел.

Одяг, взуття, прикраси

1. Одягатися, покривати себе звичайним одягом: *вбирбтис'а*.
2. Одяг (загальна назва): *шмутки*.
3. Лахміття, старий, дуже поношений, порваний одяг: *обнеуски*.
4. Чоловіча сорочка (загальна назва): *рєуббшка*.
5. Значення кошуля: *тйплиї вїрхн'її уд'аг*.
6. Підоплічка, підкладка або вставка в чоловічій сорочці народного крою від плечей до половини грудей і спини: *мгн'нжка*.
7. Жіноча полотняна сорочка: *сп'ідн'а сєорєучка*.
8. Комір, частина одягу, що облягає шию: *вєорєотн'ік*.
9. Ластка, клин під рукавом чоловічої сорочки народного крою та верхнього жіночого одягу: *гйстка*.
10. Манжет на сорочці: слово відсутнє.
11. Білизна, натільний одяг: *сєорєучка*.
12. Значення шмаття: *пєорвбнг б'ільзнг*.
13. Штани (загальна назва): *бр'эки*.
14. Штанина, одна з двох холош штанів: *кєолєуша, кєолєошва*.
15. Кальсони: *сп'ідн'ї штгнъ*.

16. Ширінка, розпірка спереду чоловічих штанів: *шир'нка*.
17. Чоловічий костюм, комплект верхнього одягу, що складається з піджака і штанів: *кєос'ц'эм*.
18. Чоловічий пояс для підперізування штанів: *пр'бжка*.
19. Пряжка на поясі: слово відсутнє.

ДОДАТОК
ЩОДЕННИК

Студента _____

ПІП

групи _____

шифр

Практика проходить в _____

назва установи

Адреса бази практики _____

Терміни проходження практики _____

Керівник практики від кафедри _____

Керівник від бази практики _____

(2 сторінка)

№	Дата*	Зміст роботи*	Кількість годин*	Відмітка про виконання, зауваження, рекомендації**	Підпис керівника від бази практики**